

KÜTÜPHANE HAFTASI DOLAYSIYLA İSTANBULDA YAPILAN KONUŞMA

Türker Acaroğlu

Sayın Arkadaşlar,

Bundan 15 yıl önce, 1949'da Başkentte kurduğumuz Türk Kütüphaneciler Derneği Genel Merkezi, bugün 15'i bulan şubelerinden Ankara Şubesiyle birlikte vaz aylarında yaptığı ortak bir toplantıda, her yıl Kasım ayının son haftasının yurtta bir (kütüphanecilik Haftası) olarak kutlanmasına karar vermişti. Şubelerine gönderdiği bir genelge ile, her bölgede bu hafta içinde gösterilebilecek meslekî faaliyetlerin tesbitini ve uygulanmasını istedi. Eylül ayı sonunda Ankara'da toplanan II. Kütüphaneciler Kurultayından dönüştü, bir buçuk aydır, Şube Yönetim Kurulumuz hemen her hafta toplanarak Kütüphanecilik Haftasında bugünkü imkânlarla neler yapılabileceğini bir program halinde tesbite çalıştı. Teksir şeklinde sizlere yollanan bu program, bir başlangıç bir ilk adım olarak, mütevazı sayılabilirse de zamanla, her yıl gelişerek bir gelenek, bir eser haline gelebilir.

Türk kütüphaneciliğini tanıtmak, kitaba ve kütüphaneye karşı halkımızın ve Devletin ilgisini ve sevgisini çekmek, meslekdaşlar arasında tam bir birlik ve tesanüt havası yaratmak gibi geniş amaçları olan bu Hafta içinde çeşitli vesilelerle biraraya gelip sergiler gezeceğiz, konuşma, konferanslar dinliyeceğiz, filmler seyredeceğiz, kütüphaneler göreceğiz.

Ben, şu güzel toplantı vesilesinden faydalanarak, sizlere kütüphanelerimizin, kütüphaneciliğimizin bugünkü durumu üzerinde kendi nâçiz düşüncelerimi, tenkidlerimi arzedeceğim. Bunlar hepimizin de ortak dâvalarıdır. Bunlar üstünde zaman zaman düşünmenizi, tartışmanızı, hattâ bir araya gelip bunları çözümleme yolları arayıp bulmanızı bilhassa rica ederim.

Bundan en az 300 yıl önce genel kütüphaneler açmış bulunan Türk toplumunun bugün kitabın ve kütüphanenin değerini, vazifesini, faydasını tam olarak anlamış olduğu söylenemez. Öyle olsaydı, şimdiye kadar binlerce kütüphane kurar, bunların gelişme araçlarını sağlardı. Bugünkü görünüş şudur: Son rakamlara göre, Türkiye'de 189 halk kütüphanesi ile 132 çocuk kütüphanesi var. Hepsi bu kadar. 30 milyon insana 321 kütüphane, başka bir deyişle: 94.000 kişiye 1 tek kütüphane düşer. Bu, pekazdır. Balkan komşularımızdan Romanya'da, 15 yıl önce, 10.000 kütüphane, Bulgaristan'da 1.500 kütüphane, Sovyetler Birliğinde 105.000 kütüphane vardı. Bugünkü rakamlar, şüphesiz, çok daha yüksektir. Bizimse, henüz hiçbir kütüphanesi bulunmayan bir ilimiz (Hakkâri), yüzlerce ilçemiz, binlerce nahiyemiz, onbinlerce köyümüz var. Kütüphane sayısında ilk hedefimiz 1.000, hattâ 10.000 rakamına varmak olmalı.

Kütüphanelerimizi birer (halk üniversitesi) olarak düşünüp ona göre düzen-

lemeli, yenilerini de bu amaca uygun olarak kurmalıyız. Frenklerde (L'Extension universitaire) diye bir deyim var, yani üniversitenin genişlemesi, halka doğru uzanması. Bu bizde hiç anlaşılmamış, hattâ tamamiyle ters anlaşılmış bir şey. Meselâ biz, Dernek olarak geçen yıl, bütün konferanslarımızı ve toplantılarımızı üniversitede yapmak istediğimiz halde, (üniversite öğretim üyesi olmadığımız) bahanesi ileri sürülerek buna engel olundu. Üniversite ile kütüphanenin birbirini tamamlayan, birbirinden ayrılamayan iki kurum olduğu hatırlanınca, ne kadar esef edilecek bir hal bu! Onlar bize kapılarını kapatırken, biz onlara kapılarımızı ardına kadar açık bulunduracağız. Fazla olarak da kütüphaneleri halkın birer üniversitesi haline getireceğiz. Bunun için, kütüphaneye daha çok çekme çarelerini düşünmeliyiz. Kütüphane binalarımız eskidir, bu işe elverişli değildir: tesisleri de yetersizdir. Bu binalar ve tesisler, geçen asırların ihtiyacına uygun düşebilir, ama yirminci yüzyılın gereksinmelerine karşılık veremez. Ancak son zamanda Tekirdağ'da örneğini gördüğümüz bâzi modern kütüphane binaları bizde de yapılmaya başladı. Çoğunlukla halkın Devletle elele vererek yaptırdığı bu binalara sevinmek, çoğalmalarını istemek gerek.

Az önce, şu kütüphanede (Başlangıcından bugüne kadar yurdumuzda yayınlanmış kütüphanecilikle ilgili kitaplar)ın yanbaşımda (Kütüphanelerde kullanılan modern mobilyaların)ın fotoğraf sergisini de gördük. Bunları ve diğer kitap ve fotoğraf sergilerini günlerce, haftalarca çoğu kendi teşebbüs ve gayretleriyle did'nerek hazırlamış olan kütüphanelere ve kütüphanecilere huzurunuzda sonsuz şükranlarımızı sunarız. Şu mobilya ve tesisat sergisi gerçekten ilginç ve öğretici niteliktedir.

Ben şahsan kütüphanelerimizin organizasyonunu ve personelini kifayetsiz bulmaktayım. Kütüphanelerin iç servislerinin kuruluşu pek iyi olmadığı gibi, personeli de yeterli ve yetişkin değildir. Hele Kütüphaneler arası koordinasyondan hiç söz edilemez. Değil iki ayrı genel kütüphane, hatta aynı fakültenin iki enstitü kütüphanesi arasında bile bir koordinasyon görülmemektedir.

Bakınız, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi içinde on yıldır faaliyet halinde bir Kütüphanecilik Enstitüsü var. Lise üstüne dört yıl meslek öğrenimi vererek yüksek dereceli kütüphaneci yetiştiren bu Enstitü, Amerikan vakıflarıyla Amerikan sistemine ve ihtiyacına göre kurulmuş bir müessesedir. Kürsü profesörü ve müdürü hâlâ bir Amerikalı olan bu kurum, Türkiye gerçeklerinden epey uzaklaşmış sayılabilir.

Bu yıl ilk defa olarak, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde de bir (Kitap ve kütüphanecilik bölümü) açıldı. Millî Kütüphane Müdürü Adnan Ötügen'in de eski hocası olan sayın Prof. Rudolf Juchhoff'un başında bulunduğu bu kürsüde, şimdilik haftada üç gün (Genel bibliyografyaya giriş), (Kataloglama küralları), (Kültür bilimleri ve kütüphaneler) gibi üç ders okutulmaktadır. Bunun zamanla gelişeceğini umarak Türk Kütüphanecilik meselelerine daha yakından bakmasını ve ilgilenmesini dileriz. Bellidir, ki ancak o takdirde bizim istediğimiz vasıfları haiz kütüphaneci yetişebilir. Yönetici bütün kütüphanecilerin Türkiye ve Orta-Doğu Amme İdaresi Enstitüsünü de bitirmelerini istiyemeyiz, ama, hiç olmazsa, Kütüphanecilik enstitülerine birer (Yönetim) dersi konmalı. Servislerin kuruluş ve işleyişi, çeşitli muameleler ve başkaca yönetim konuları buralarda gösterilebilir.

İhtisas kütüphaneleri, bunların özel kitap ve dergi koleksiyonları da ayrı bir mesele. Çoğunlukla bunları yönetenler, kendilerini birer genel kütüphane müdürü sanıyor ya da öyle görünüyorlar. Örnek olarak, Millî Kütüphanesi de bulunan bir ülkenin Parlamento kütüphanesi; politika, hukuk, istatistik, ekonomi, idare, sigorta, eğitim, ticaret, muhabere, ulaştırma, folklor gibi sosyal bilimlerden kurulu değerli bir ihtisas kütüphanesi olabileceği yerde, felsefe-ahlâk, din-ilâhiyat, filoloji-lengüistik, nazari ve uygulamalı bilimler, güzel sanatlar ve spor, edebiyat ve coğrafya gibi konularla da ilgilenerek tam ve klâsik bir halk kütüphanesi olmak yolunu tutmakta, bu sakat amacını gerçekleştirmek için hattâ mevcut Derleme Kanununa bir madde ilâvesini dahi istiyebilmektedir.

Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunumuz, ilkel biçimini hâlâ muhafaza ediyor. Aradan tam 30 yıl geçmiş, başka ülkeler kanunlarında gerekli bütün düzeltmeleri ve değişiklikleri yapmış, bizimki ise olduğu yerde duruyor. Yerli filmleri, plâkları, fotoğrafları da derleyip kütüphanelerimizi göze ve kulağa seslenen bu çeşit dokümanlarla da zenginleştirmek istiyoruz, fakat mevzuat müsait değil, Sekiz yıl önce büyük bir çaba göstererek bu kanunu ve talimatnamesini değiştiren yepyeni bir tasarı hazırlamıştık. Son Millî Eğitim Şûrasından da geçip uygun görüldüğü halde, tasarı, elân Talim ve Terbiye Dairesinde bekletilmektedir. Bunu Bakanlığımızın bir kanun tasarısı halinde Meclise bir türlü gönderemiyoruz. Tabii, buda Başkente uzak oluşumuzun dahilî bulunduğu kadar bazı kurumlarımızın ve meslekdaşlarımızın olumsuz tutum ve davranışlarının da etkisi var. 12 yıldır, Derleme Müdürlüğü görevindeyim. Bu, şimdiye kadar gelen 5 Derleme Müdürü arasında en uzun görev süresi, demektir. Eğer yeni (Fikir ve Sanat Eserlerini Derleme Kanunu) tasarısının kanunluk kazandığını görmeden herhangi bir sebeple - bu görevden ayrılırsam, emin olun, gözlerim arkada kalır.

Gelelim (okuma) işine: Bizde kitap okunmadığından ya da pek az okundundan öteden beri şikâyet eder, dururuz. Geçen yıl Türkiye'de 5426 kitap derlenmiştir. Bu yıl ise, 10 ay, 23 gün içinde (bugünkü rakamı söylüyorum) 4.700 kitap basılıp derlendi, kütüphanelerimize mal edildi. Halkımız eğer kitap okumuyorsa, nasıl oluyor da yurdumuzda her yıl daha çok kitap çıkıyor. Bunların baskı sayısı da boyuna artıyor? Bence halk yeterince kitap satın alıp okumaktadır. Halkta eksik olan, kütüphanede okuma ya da evine ödünç kitap alıp okuma alışkanlığıdır. İşte, biz kütüphaneden okuyucuya bu hususta yardım etmeli, öğütler vermeli, kütüphaneden faydalanma yolunun kendisi için daha emin ve ekonomik olduğunu öğretmeli; halka bu alışkanlığı aşılmalıyız.

Başka ülkelerle kıyaslandığında, Türkiye'de daha az kitap çıktığı doğrudur. Bize çok yakın ülkelerden Yugoslavya'da 1961'de 5.531, Romanya'da 1961'de 6.465 İtalyada 1959'da 7.684 kitap yayınlanmıştır. Diğer Avrupa ülkelerinden Sovyetler Birliğinde 78.000, İngiltere'de 24.893, Batı Almanya'da 21.877, Fransa'da 12.705, Çekoslovakya'da 9.728, Hollanda'da 9.010, İspanya'da 6.819, Doğu Almanya'da 6.493, Portekiz'de 6.254, Macaristanda 5.672 eser basılmıştır. Uzak ülkelerden Japonya'da 24.223, Brezilya'da 5.337, Arjantin'de 3.703 kitap çıkmıştır. Kitap baskı sayısı itibarıyla bizden geri kalan ülkelerden birkaçı: Yunanistan, Bulgaristan, Irak, İran, Mısır, İsrail, Avusturya, İsviçre, Danimarka, İsveç, Norveç, Finlandiya, Arnavutluk, Pakistan, Brezilya, Arjantin, Uruguay, Habeşistan ve başka ülkeler...

Okuyucularımız ve öğrencilerimiz, fikrî çalışma usullerinden de habersizdir.

ler. Etüt yapmanın, not almanın da bir yolu, yordamı bulunduğunu pek bilmiyorlar. Bunları onlara öğretmek de kütüphanecinin bir vazifesi sayılmalı, değil mi?

«Türkiye bibliyografyası»na gelince, biliyorsunuz, millî bibliyografyamız daima bir buçuk yıl kadar geç çıkıyor. Elimizdeki son fasikül, 1963 yılı Nisan-Mayıs-Haziran üç aylığına ait. Eh, artık siz söyleyin, böyle bir buçuk yıl geç basılan bir genel bibliyografyadan ne yolda faydalanılabilir? Bibliyografyayı tarayıp kendi koleksiyonlarını zenginleştirmek isteyen genel ve özel kütüphaneler, bir buçuk yıl sonra tesbit edip arayacakları eserleri artık piyasada bulabilirler mi? Biz Derlemeci olarak, hangi eserlerin derlenmiş, hangilerinin derlenmemiş olduğunu ancak bibliyografyaya bakarak süratle anıyabiliyoruz. Böylece, Bibliyografyanın çok geç çıkışı, Derleme işlerimizi de aksatmış olmaktadır.

Sevgili arkadaşlarım,

Meseleleri daha fazla uzatarak değerli vaktinizi alıp sabrınızı tüketmek istemem. Sizlere birkaç rakam daha verip konuşmamı bitirmek arzusunda'yım: Bütün Türkiye kütüphanelerindeki kitap sayısı 1961'de 16.802.812, okuyucu sayısı 1.763.706'dır. 1962'de yurtda çalışan basımevi sayısı 1.365, 1963'te çıkan gazete ve dergi sayısı 1.722 idi.

Kütüphanecilik haftalarının bir yıllık çalışmalarımızın bir muhasebesini yapmağa vesile teşkil etmesi temenni olunur. Haftanın değerlendirilmesi konusunda yapılan çalışmalar arasında, hazırlanan dövizler nakil vasıtalarına asılmış, kütüphanelerden halk kütüphanelere çekme çabaları göstermeleri istenmiş, Millî Eğitim Müdürlüğü ve üniversitelerle işbirliği yapılarak bütün ilk, orta ve yüksek dereceli okullarımızda kitap ve kütüphane ile ilgili konuşmalar, kitap propagandası yapılması, kitaplıkların düzenlenmesi sağlanmıştır. Cuma sabahları radyolarda yapılan dinî-ahlâki sohbetlerin ve camilerde Cuma namazından sonraki vaazların okuma, kitap ve kütüphane konularına ayrılması hususunda Diyanet İşleri Başkanlığına başvurulmuştur.

Yurdumuzda ilk defa kutlanan bu Haftanın başarılı olması için kardeş İstanbul Kütüphanecileri Cemiyeti de bizimle işbirliği yapmıştır. İçtiğimiz çayı onlara borçluyuz. Kendilerine teşekkür eder, gelecek yıllarda da bu güzel el ve işbirliği anlayışını idame etmemizi temenni ederim.